

Stíhač tanků M10 Achilles

Během 2. světové války se objevila nová kategorie bojových vozidel, označovaných jako stíhače tanků. Vyráběly je pouze dvě země - Spojené státy a Německo. V závislosti na uživateli byly uplatněny různé koncepce konstrukce a užití těchto vozidel. V německé armádě to v podstatě byla samohybná děla, zpočátku stavěná na podvozcích zrušených lehkých tanků a vyzbrojená protitankovými kanony, především ráže 75 mm. Jejich prostor pro osádku byl shora otevřený a pancéřová ochrana obsluhy kanonu byla relativně slabá. Později se objevila těžká a dobře obrněná vozidla se zakrytými bojovými prostory jako např. Ferdinand, Jagdpanther či Jagdtiger a také lehký, ale velmi užitečný Hetzer. Na podvozku středního tanku PzKpfw IV vzniklo vozidlo Nashorn, jež sice mělo slabší pancéřování, vyzbrojeno však bylo vysoce účinným kanonem PaK 43 ráže 88 mm. Hlavním německým bojovým vozidlem určeným k boji proti tankům ovšem zůstalo univerzální tzv. útočné dělo.

Americká koncepce stíhače tanků

Po vstupu Spojených států do války byl vývoj jejich pancéřových zbraní - bez ohledu na válečné úsilí v Tichomoří - zaměřen na boj s Německem. Klasickým tankům zůstala role podpory pěchoty a činnosti po prolomení fronty, naproti tomu pro likvidaci tanků byla naplánována nová kategorie bojových vozidel - stíhač tanků. Mělo se jednat o dobře vyzbrojené vozidlo na pásovém podvozku, vyznačující se navíc vysokou rychlostí a dobrými manévrovacími schopnostmi. Princip jeho užití zněl „trefit a rychle změnit postavení“, bylo tedy určeno spíše k obraně než k útoku.

První vývojové práce byly zahájeny začátkem roku 1940. Původně navrhovaná ráže 37 mm byla rychle zamítnuta a dále se pracovalo pouze s kanony ráží 57 a 75 mm. Přesto v roce 1942 americké velitelství pozemních sil rozhodlo, že účinnost těchto kanonů je nedostatečná, a doporučilo kanon ráže 76,2 mm s podstatně větší účinností. Mezitím již plukovník Andrew Bruce, který se koncepcí stíhačů tanků zabýval, prověřil asi 200 prototypů a sériových vozidel. Na základě výsledků jeho práce získala firma Buick Motors zakázku na stavbu vozidla se zavěšením Christie, a po modernizaci s odpružením torzními tyčemi. Vznikla série vozidel T42, T49, T67 a T70 s různými kanony završená v roce 1943 výrobou úspěšného vozidla M18 Hellcat s kanonem ráže 76,2 mm.

Jednalo se o zcela novou konstrukci, výzbrojní úřad však vytrvale prosazoval koncepci využití podvozku již existujícího tanku. Zrychlovalo to totiž vývoj a usnadňovalo zavedení do výroby. Také unifikace vybavení usnadňovala provoz a opravy. Již na podzim 1941 dokončily závody Baldwin Locomotive Works prototyp samohybného děla T24, vycházejícího z konstrukce středního tanku. V podstatě šlo o částečně upravenou korbu tanku M3 Lee bez pancéřové desky nad bojovým prostorem a s demontovanou věží; v korbě byl namontován původně protiletadlový kanon M3 ráže 76,2 mm. V lednu 1942 byl kanon demontován a vozidlo se vrátilo k výrobci, kde byla zahájena jeho přestavba na samohybné dělo T40.

V novém vozidle byl protiletadlový kanon M1918 ráže 76,2 mm posazen níže, což si vyžádalo provedení výřezu v předním pancíři. Testy T40 byly prováděny na střelnici Aberdeen v březnu 1942. 30. dubna bylo vozidlo certifikováno a mělo být vyráběno pod označením M9. Předběžně bylo objednáno 50 exemplářů, ukázalo se však, že k dispozici je pouze 27 kanonů M1918, a to ještě v nepoužitelném stavu. Definitivně byl plán zahájení výroby M9 zrušen 20. srpna 1942.

Prototypy T35 a T35E1

Následující projekt, všeobecně označovaný jako T35, také používal podvozek středního tanku. Jeho vývoj byl svěřen firmě Fisher Tank Division, která v lednu 1942 zahájila první konkrétní práce. Projekt vycházel z korby raných sérií tanku M4 Sherman s vozíky z tanku M3 General Lee. V projektu i na maketě dokončené v lednu 1942 byla představena otočná věž s pancéřovou ochranou zepředu a částečně po stranách. Upevnění kanonu bylo zapůjčeno z těžkého tanku M6. Předběžně byly připraveny dva návrhy pohonu - hvězdicový benzinový motor Continental R-975 nebo diesellový motor. První varianta, vycházející z tanku M4A1, byla navržena již 12. listopadu 1941, druhá, založená na M4A2, byla předložena v prosinci.

V dubnu 1942 však byla nakonec navržena jiná věž a dvě zcela odlišné korby. Prototypová vozidla byla označena T35 a T35E1. Obě měla shodnou věž, jež se skládala ze dvou odlévaných pancéřových desek o tloušťce 25,4 mm. Boky horní části byly nakloněny pod úhlem 33°, dolní části pod úhlem 31°. Na přední ploché stěně byla namontována lafeta kanonu M7, pocházející z tanku M6, se štítem tloušťky 50,8 mm. Shora byla věž z velké části zakrytá. V prototypu T35 byla použita korba tanku M4A2 s dvěma diesellovými motory. Boční a zadní pancíř měl tloušťku 25,4 mm. Přední pancíř tloušťky 50,8 mm s dodatečnou ochranou převodovky zůstal zachován; úhel jeho sklonu činil 45°.

U prototypu T35E1 byla zavedena zcela nová horní část korby s boky skloněným i pod úhlem 38°, která úplně změnila vzhled podvozku tanku M4 Sherman. Byl použit tenčí pancíř - vpředu měl tloušťku 31,8 mm a po stranách 12,7 mm; vozidlo bylo díky tomu lehčí. Korba byla kratší o pouhých 254 mm, výška vozidla se ale snížila z 3 048 mm na 2 476 mm. U obou prototypů se nepočítalo s kulomety v korbě. Zásoba munice pro kanon byla 54 nábojů.

Během testů obou prototypů na střelnici v Aberdeenu byla prokázána vyšší odolnost pancíře T35E1. Na jejich základě bylo ještě doporučeno zavedení svařované věže a jednodílné ochrany převodovky bez dalšího ochranného štítu. Ke změnám došlo i v prostoru řízení, kde mj. řidič a jeho pomocník obdrželi periskopy. Nová svařovaná věž a další periskopy byly zavedeny u obou prototypů. Vozidlo T35E1 bylo certifikováno 4. června 1942 jako GMC M10 (Gun Motor Carriage - samohybné dělo), zatímco T35 byl ještě využíván pro různé testy.

Sériová výroba

U sériových vozidel tedy byla okrouhlá odlévaná věž nahrazena novou svařovanou věží o pětiúhelníkovém půdorysu, jejíž šestihranné boky byly vyrobeny z plochých válcovaných desek, přední část byla otevřená a chráněná pouze štítem kanonu. Zadní stěna byla složena z šesti úhlově sestavených desek. Upevnění zbraní ve věži bylo navrženo tak, že kromě kanonu M7 ráže 76,2 mm bylo možno do lafety M5 umístit americkou houfnici ráže 105 mm nebo britský 17liberní kanon (ráže 76,2 mm). Ze zásoby 54 nábojů bylo k okamžité dispozici šest; ty byly umístěny na zadní stěně uvnitř věže.

Tloušťka bočního pancíře věže byla 25,4 mm, štítu kanonu 57,2 mm. Na předním a bočním pancíři korby a na bočním pancíři věže byly umístěny úchyty pro případné další pancéřové desky o tloušťce 17 mm. Vnitřek věže byl shora chráněn celtovou plachtou.

Pro sériová vozidla byly navrženy podvozky s pojezdovým i vozíky a nosnými kladkami posunutými více dozadu.

Stíhač tanků M10 Wolverine

Příprava výroby v továrnách Fisher Tank Division v arzenálu tanků Grand Blanc začala v létě a první sériová vozidla byla vyrobena v září 1942. Do konce měsíce bylo předáno 105 vozidel M10. Stíhač tanků M10 je někdy označován jako Wolverine (rosomák). Tato přezdívka byla často používána na válečných plakátech firmy Chrysler, kde má zřejmě i svůj původ, americká armáda ji však nikdy oficiálně nepřijala. Hromadná výroba byla zahájena v prosinci 1942 a do prosince příštího roku, kdy byla ukončena, bylo vyrobeno 4 993 vozidel. Jediné provedené změny se týkaly konstrukce věže. Již na začátku výroby se ukázalo, že je špatně vyvážená a její ruční otáčení je velmi obtížné. U prvních exemplářů byly na zadních stěnách montovány úchyty pro náhradní pásové články a na spojích desek byl umístěn podstavec protiletadlového kulometu M2HB ráže 12,7 mm. Tato protiváha byla ovšem příliš malá a v polních dílnách byla zahájena montáž vhodně tvarovaných pancéřových desek. Dalším krokem, prováděným již výrobcem, byla montáž dvou prvků trojúhelníkového tvaru. Díky jejich hmotnosti 1 633 kg byl problém vyvažování vyřešen, vzrostla ale hmotnost vozidla. V pozdějších výrobních sériích byla proto prodloužena horní hrana boční desky tak, aby

horní desky zadní části byly nakloněny dozadu. Bylo použito zcela nové protizávaží, nazvané podle svého vzhledu „kachní zobák“. Posunutí protizávaží dozadu v něm umožnilo vyrobit výklenek, který se používal jako skladovací prostor.

Dalším nevyřešeným problémem zůstala ochrana osádky shora, potřebná během bojů ve městě a v džungli. Vyzkoušeny byly různé provizorní ochrany; neúspěšnější vznikla v dílnách 536. Ordnance Heavy Maintenance Company (dílny pro údržbu těžkých zbraní) 7. armády, kde byla na začátku roku 1945 vyvinuta pancéřová kabina umístěná na věži. Ventilaci v ní zajišťovaly dva velké boční větrací otvory a evakuaci osádky velký průlez ve střeše.

Kromě bojové verze byla v roce 1944 vytvořena i verze pro vedení propagandistické války. 30 sériových M10 bylo předáno York Safe and Lock Company, jež je přizpůsobila novým úkolům. Z 24 vozidel byla demontována výzbroj a nahrazena dřevěnými atrapami. V armádní experimentální stanici (Army Experimental Station) v Pine Camp pak do nich byla v září nainstalována zvuková aparatura. V ostatních šesti vozidlech bylo místo zásobníku munice namontováno záznamové zařízení. Stroje s reproduktory byly kvůli utajení označovány jako „speciální vozidla“, zbývající pak jako „kontrolní vozidla“. Začátkem roku 1945 byla tato vozidla přidělena 3133. Signal Service Company a poslána do Itálie.

Stíhač tanků M10A1

Poptávka po samohybných dělech M10 byla tak velká, že ihned po zahájení výroby bylo rozhodnuto předat její část závodům Ford Motor Company. Nový výrobce vyvinul vlastní verzi založenou na podvozku tanku M4A3. Hlavní rozdíl spočíval v použití jiného pohonu. Zdvojený dieselový motor byl nahrazen osmiválcovým čtyřdobým vidlicovým benzinovým motorem Ford GAA V8 o maximálním výkonu 373 kW (500 HP). Tato verze se zvnějšku lišila většími chladicími otvory nad motorem a rozšířeným výfukem ve tvaru mřížky pod zadní deskou horního pancíře. První modely byly postaveny bez protiváhy v zadní části věže, po modernizaci bylo použito protizávaží shodné s M10.

Závody Ford vyrobily od října 1942 do září 1943 1 038 vozidel M10A1. Továrny Fisher Tank Division, ve kterých končila výroba M10, současně vyráběly i M10A1 a od září do listopadu 1943 zde vzniklo 675 vozidel M10A1, z nichž však pouze 375 bylo úplně dokončeno. Zbýlá vozidla dostala novou věž a jako vývojová verze M10A1 vyzbrojená kanonem M3 ráže 90 mm byla dokončena pod označením stíhač tanků M36.

Většina těchto samohybných děl zůstala ve Spojených státech, kde se používala pro výcvik nebo byla přestavěna na tahače, část byla určena k předání spojencům v rámci programu Lend & Lease.

Samohybné dělo T72

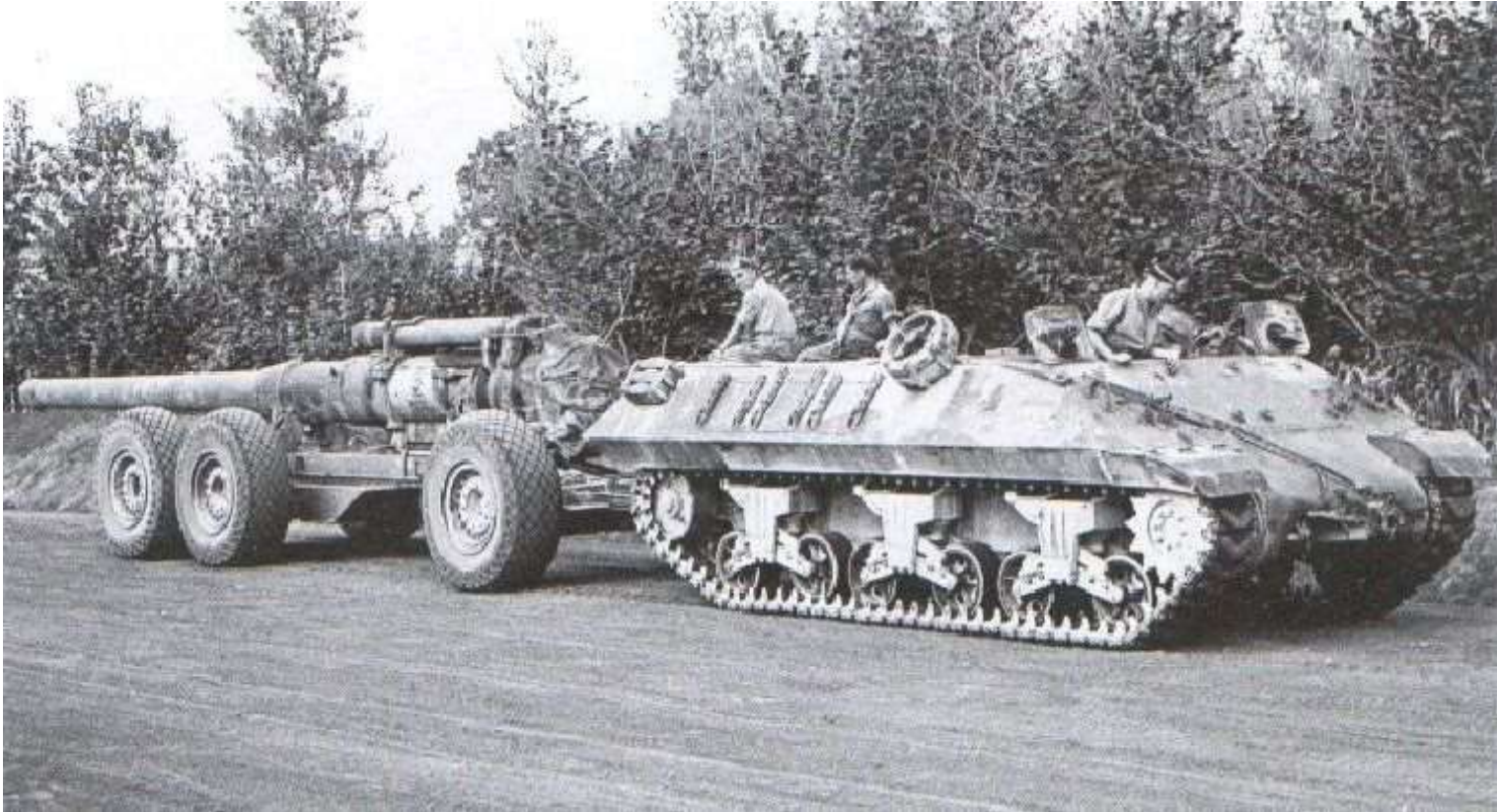
Hmotnost samohybných děl M10 byla pro armádu příliš velká, a to zejména u věže s protizávažím, bylo proto požadováno její snížení o cca 3 000 kg. Pokus o vytvoření lehčího vozidla vedl k vzniku prototypu T72 využívajícího korby M10; byl vyroben v továrnách Fisher Tank Division of General Motors. V březnu 1943 zde byla na korbu sériového M10 namontována nová věž, postavená na základě věže navržené a konstruované pro střední tank T23. Oproti ní však měla mnohem tenčí stěny a chyběla jí horní část pancíře. Byl do ní také namontován nový lehčí kanon M1 ráže 76,2 mm. V dubnu vozidlo zahájilo testy na střelnici v

Aberdeenu. Některé zdroje uvádějí, že testy proběhly u dvou prototypů, navíc na podvozcích M10A1.

Nová věž byla prostornější, což zlepšovalo pracovní podmínky osádky. Také ovládání otáčení věže a zvedání kanonu bylo snazší. Bylo toho sice dosaženo na úkor tloušťky pancíře, armáda ale nevznesla žádné námitky. Celková úspora hmotnosti dosáhla 1 815 kg. Místo neproduktivního protizávaží bylo ve výklenku věže umístěno 27 nábojů. Vzhledem k tomu, že munice pro nový kanon byla méně rozměrná, vešlo se do zásobníků nad pásy až 72 nábojů. Zásoba munice tak byla výrazně zvýšena, a to z 54 na 99 nábojů. Protiletadlový kulomet ráže 12,7 mm zůstal zachován.

Během zkoušek T72 byl v červenci 1943 na střelnici testován i prototyp samohybného děla T70 se stejným kanonem. Toto vozidlo, později vyráběné jako stíhač tanků M18 Hellcat, bylo nejen mnohem lehčí, ale také modernější - využívalo mj. zavěšení na torzních tyčích, což mu poskytlo významnou výhodu oproti archaickým svislým pružinám. Za této situace tedy bylo od sériové výroby T72 upuštěno.

Dělostřelecký tahač M35

Při hledání náhrady za pásový dělostřelecký tahač M6 firmy Allis-Chalmers byla použita korba vozidla M10A1 bez věže. Otvor po věži zůstal nezakrytý. V bojovém prostoru byl umístěn kompresor, který dodával tlakový vzduch pro pneumatické brzdy tažených děl ráže 155 a 240 mm. Příslušné hadice byly připojeny k tažnému zařízení. Dílny v Limě v Ohio takto přestavěly 209 vozidel M10A1 na tahače označené M35, které byly použity v posledních měsících války v Evropě. Hmotnost vozidla byla 25 t. Osádku tvořilo šest osob.

Stíhač tanků M10 Achilles

Bundesarchiv, Bild 1011-299-1818-05
Foto: Scheck | 1944 Sommer

Zájem britské armády o samohybné dělo M10 měl velmi prozaický důvod - bylo to jediné vozidlo schopné konkurovat kterémukoli německému střednímu tanku, a za příznivých okolností dokonce i těžkému tanku Tiger. Tehdejší britské tanky totiž byly vyzbrojeny především kanony ráže 57 mm a také výzbroj dodávaných amerických středních tanků M4 byla považována za nedostatečnou.

První exempláře M10 dorazily do Velké Británie začátkem léta 1943 a od 2. července byly na dělostřelecké střelnici Larkhill prováděny testy s cílem ověřit jejich bojové a manévrovací schopnosti. Střelba ostrou municí a jízdní vlastnosti se ukázaly natolik uspokojivé, že bylo rozhodnuto o jejich přijetí do výzbroje; současně byly tehdy také definitivně ukončeny plány na stavbu podobných britských vozidel.

V roce 1943 byly dodávky podle smlouvy SM 1370 rozděleny na šest částí. V první bylo 200 vozidel, kterým Britové přidělili identifikační čísla 214638-214837. Ve druhé skupině bylo dodáno 300 vozidel s čísly 215938-216237, ve třetí také 300 vozidel s čísly 230770-231069. Čtvrtá dodávka zahrnovala 200 vozidel s čísly 235062-235261, pátá pak 131 vozidel s čísly 237777- 237908. Závěrečnou šestou sérii tvořila jen tři vozidla označená čísla 238467-238469. V roce 1944 bylo podle téže smlouvy dodáno 520 vozidel s čísly 260439-290958. Vozidla obdržela britské označení 3 inch SPM M10. Původně bylo zamýšleno používat neoficiální americký název Wolverine, ale v roce 1944 byl vozidlu přidělen název M10 Achilles. Jedná se však spíše o poválečnou práci armádních propagandistů, protože britská armáda toto jméno nikdy masově nepoužívala.

Dodávaná vozidla pocházela z různých výrobních sérií, které se lišily v detailech. Britové je rozdělili do dvou typů. První zahrnoval vozidla s protiváho u ve tvaru písmena V (V type turret). Byl označen jako 3 inch SPM M10 Mk I a později jako Achilles I nebo Achilles Mk I. Druhý typ vozidel s protiváhou typu „kachní zobák" (Duck Bill turret) byl zpočátku označován jako 3 inch SPM M10 Mk II a později jako Achilles II nebo Achilles MkII.

Zaváděná samohybná děla bez problémů ničila starší typy německých tanků jako PzKpfw III nebo PzKpfw IV Nicméně v rámci příprav na invazi bylo počítáno s vyšší pravděpodobností střetu se silnějšími tanky PzKpfw V a PzKpfw VI nebo se samohybnými děly podobnými Ferdinandu. Protože v britských tancích nebyla možná montáž výborného 17liberního protitankového kanonu ráže 76,2 mm, hledaly se příležitosti uplatnění této zbraně v rámci amerických vozidel a vzhledem ke skutečnosti, že tuto možnost zkoumali i samotní Američané, se vestavba tohoto kanonu do M10 jevila jako zcela reálná. Za britskou stranu ji navrhl tehdejší ředitel dělostřeleckého odboru ministerstva zásobování brigádní generál Campbell Clark. Úkol přizpůsobit konstrukci britského kanonu pro instalaci v M10 byl zadán arsenálu ve Woolwichi a výzkumnému středisku obrněných vozidel v Chertsey. Práce byly provedeny velmi rychle. Pro zachování původní lafety byla částečně změněna konstrukce kanonu, který byl v nové verzi nazván QFSA Mk V.

Tato verze byla výhradně určena pro montáž na stíhač tanků Achilles. Protože britská hlaveň měla menší průměr, byla do štítu kanonu umístěna utěšující vložka. Na delší hlavní s relativně velkým zámkem bylo za ústovou brzdou namontováno charakteristické protizávaží. Náměr hlavně byl změněn z rozpětí -10° až + 19° na -5° až +20°. Na levé straně kanonového štítu byl vytvořen otvor pro teleskopický zaměřovač No. 57 x 3ML Mk I. Zásoba munice se snížila. Stejně jako doposud bylo do věže umisťováno šest nábojů, zbylých 44 bylo uloženo nad pásy. Výraznou proměnou prošel také vnitřek věže a bojového prostoru - téměř všechno americké vybavení bylo odstraněno a nahrazeno vlastním. Navíc byl mj. přidán dálkoměr a minomet kouřových granátů umístěný v prostoru řidiče.

Rekonstrukce se týkala pouze několika vozidel verze Achilles I; ta pak dostala nový název 17pdr SP M10C Mk I (Achilles IC). Přezbrojena však byla téměř všechna vozidla verze Achilles II a nyní byla označena jako 17pdr SP M10C Mk II (Achilles IIC). Již u prvních vozidel byla zavedena dodatečná ochrana bojového prostoru chránící před vzduchovými rázy po střelbě a usnadňující přesné a rychlé zamíření okamžitě po výstřelu. Vozidlo bylo považováno za supertajnou zbraň a důvody k tomu byly více než pádné - Achilles IIC byl natolik účinný, že jej Britové používali ještě dlouho po válce.

Britská armáda plánovala přezbrojit 1 000 samohybných děl M10 ještě před vyloděním ve Francii. Práce byly zahájeny v únoru 1944 a prováděly je královské zbrojní závody (Royal Ordnance Factory) ve Woolwichi, Nottinghamu, Ellesmere Portu a Radcliffu. První vozidla byla předána v dubnu. Přezbrojování neprobíhalo nijak rychle a do 6. června bylo přestavěno 124 vozidel. Po invazi se tempo zvýšilo a do konce roku bylo přezbrojeno 816 děl, z toho 152 v listopadu. Do konce války bylo přestavěno přibližně 1 100 vozidel M10. V britských vozidlech byl obvykle používán dodatečný pancíř namontovaný na věži, zatímco většina samohybných děl M10, dodaných pro přezbrojení, pocházela z pozdních výrobních sérií a nebyla vybavena upevňovacími úchyty pro připevnění pancíře ke korbě.

V roce 1945 byly ve Velké Británii provedeny testy s pluhovou radlicí pro likvidaci min nainstalovanou na vozidle M10 s odstraněnou věží; stroj sloužil pouze k likvidaci min z terénu.

Organizace jednotek

Údaje o počtu samohybných děl M10 dodaných do Velké Británie se různí. Podle amerických zdrojů bylo dodáno celkem 1 648 vozidel, z toho 1 128 v roce 1943 a dalších 520 vozidel v roce následujícím; podle britských údajů bylo dodáno 1 654 vozidel.

V britské armádě byla samohybná děla M10 přidělována k plukům protitankové ho dělostřelectva. Tyto pluky byly součástí tankových divizí nebo byly podle potřeby přidělovány ke sborům či armádě. Pluk se skládal ze čtyř baterií. Dvě byly vyzbrojeny samohybnými děly M10, zbývající dvě taženými 17liberními protitankovými kanony (ráže 76,2 mm), méně často pak 6liberními kanony (ráže 57 mm). V baterii bylo ve čtyřech četách 12 vozidel. Zpočátku to byly původní M10, ty však byly od dubna 1944 nahrazovány vozidly přezbrojenými 17liberními kanony. Protože dodávky přezbrojených vozidel byly nedostatečné, nejčastěji byla jedna baterie vyzbrojena původními M10 a druhá M10C Mk II.

V americké armádě byl základní jednotkou stíhačů tanků prapor se třemi rotami samohybných děl, celkem tedy 36 vozidel.

Nasazení M10

Stíhače tanků M10 se poprvé zapojily do bojů začátkem roku 1943 v oddílech amerického II. sboru bojujícího v Tunisku. Jednou z prvních takto vyzbrojených jednotek byl 899. prapor stíhačů tanků, který úspěšně bojoval s německými bojovými vozidly. Americké M10 se zúčastnily bitvy u El Guettar a u Maknassy.

Při vylodění v Evropě se na kontinent společně s 12. armádní skupinou generála Omara Bradleyho dostalo 12 praporů vyzbrojených M10. Kromě toho se ještě vylodily čtyři prapory s lehčími stíhači tanků M18 Hellcat.

Většina přezbrojených vozidel byla přidělena k oddílům s předpokládanou účastí na invazi v Normandii. 21. armádní skupina pod velením maršála Bernarda L. Montgomeryho, která se 6. června 1944 vylodila na plážích v Normandii, byla velmi rychle posílena 264 stíhači tanků M10, částečně ještě i s původním americkým kanonem. Postupně se v Evropě zapojily do bojů tyto pluky protitankového dělostřelectva: britský 20., 21., 62., 65., 73., 75., 86. a 91. A/T Rgt RA, kanadský 5. a 6. a s nimi i 1. polský.

V prvních měsících bojů byly M10 společně se středními tanky Sherman Firefly prakticky jedinými obrněnými vozidly schopnými utkat se v boji s německými tanky Tiger a Panther. Příkladem nasazení M10 v tomto období může být epizoda z operace Charnwood, provedené 8. a 9. července 1944 u Caen, kdy 245. baterie z 62. protitankového pluku Královského dělostřelectva podporovala bojovou činnost kanadské Hamiltonské lehké pěší divize (Hamilton Light Infantry Division). Na pozici baterie zaútočily tanky 12. tankové divize SS Hitlerjugend, které chtěly dobýt městečko Buron. Osm vozidel M10C Achilles čtyř B odrazilo útok německých tanků PzKpfw IV a PzKpfw V, přičemž jich 13 zničilo.

Z počátku byla v bojích s tanky používána obvyklá protitanková munice AP Mk 3T (Armour-Piercing - Tracer - průbojná protipancéřová střela s pevným jádrem se stopovkou) o hmotnosti náboje 7,71 kg. Tato střela dosahovala počáteční rychlost 884 m/s a ze vzdálenosti 457 m prorážela pancíř tloušťky 140 mm. Ze vzdálenosti 914 m mohla prorazit pancíř tloušťky 130 mm, ze 1 372 m prorazila 120mm pancíř a na 1 829 m dokázala prorazit 111mm pancíř. Používala se také podobná APC Mk 4T (APC-T Armour-Piercing Capped - Tracer - průbojná střela s představnou (čelní) čepicí se stopovkou). S touto municí byla možnost průrazu pancíře jen o málo větší. Mnohem účinnější byla podkaliberní střela typu APDS s jádrem z karbidu wolframu. Jádro bylo umístěno za odpojitelným obalem, který odpadl po opuštění hlavně. Náboj tohoto typu byl zkonstruován ještě v roce 1943, když se na frontě objevily těžké tanky Tiger. Po ukončení testů v dubnu 1944 byla zahájena výroba a první dodávky této velice účinné munice na frontu proběhly v srpnu. Podkaliberní střela s oddělitelnými vodícími prvky stabilizovaná rotací APDS Mk 1T (Armour-Piercing Discarding Sabot - Tracer - průbojná střela s odpojitelným obalem se stopovkou) o hmotnosti 3,46 kg dosahovala úst'ové rychlosti 1204 m/s, díky čemuž ze vzdálenosti 457 m probíjela pancíř tloušťky 208 mm (podle některých zdrojů 231 mm). Ze vzdálenosti 914 m dokázala prorazit 192mm pancíř, na 1 372 m pancíř o tloušťce 176 mm a ze 1 829 m prorážela 131 mm pancíře. To stačilo na zničení tanku Tiger, a za příznivých okolností dokonce i tanku Tiger II. Pro ničení neobrněných vozidel a pozemních cílů byly používány tříštivo-trhavé střely se stopovkou HE Mk 1T (High Explosive - Tracer) o hmotnosti 6,98 kg s počáteční rychlostí 899 m/s.

Pro srovnání je třeba uvést možnosti průbojnost i pancíře originálním americkým kanonem M7 ráže 76,2 mm. Používaly se u něj tři typy protitankové munice. Střela APC M62 o hmotnosti 7 kg dosahovala počáteční rychlosti 792 m/s. Ze vzdálenosti 457 m prorážela pancíř tloušťky 97 mm, ze vzdálenosti 914 m pancíř tloušťky 90 mm, ze vzdálenosti 1 372 m prorazila 80mm a ze vzdálenosti 1 829 m 74 mm pancíř. Protipancéřová střela AP M79 o hmotnosti 6,8 kg dosahovala stejné počáteční rychlosti a z výše uvedených vzdáleností prorážela pancíř o tloušťce 109, 92, 76 a 64 mm. Mnohem lepší parametry měla protipancéřová podkaliberní střela HVAP (High Velocity Armor-Piercing - vysokorychlostní průbojná střela) o hmotnosti 4,26 kg. S počáteční rychlostí 1 036 m/s mohla na vzdálenost 457 m prorazit pancíř tloušťky 157 mm, z ostatních tří výše uvedených vzdáleností dokázala prorazit pancíř tloušťky 135, 116 a 98 mm. Ze srovnání je tedy zřejmé, že převaha britského kanonu byla dosti značná.

Stíhače tanků M10 bojovaly také na italské frontě. Pluky vyzbrojené těmito stíhači byly cvičeny v Egyptě a odtud byly posílány do Itálie. Jednalo se o britské 57., 72., 93. a 105. A/T Rgt RA, kanadský 4. pluk, novozélandský 7. pluk, jihoafrický 11. pluk a 7. pluk protitankového dělostřelectva polského 2. sboru.

Na různých frontách Dálného východu použila americká armáda šest praporů stíhačů tanků M10. Při slabosti pancéřování japonských tanků byly používány především jako samohybné dělostřelectvo.

Kromě americké a britské armády byla samohybná děla M10 předána také Francii (443 ks) a Rudé armádě (52 ks). Francouzská vozidla, dodaná v roce 1944, zůstala ve výzbroji francouzské armády do 50. let 20. století. Vozidla předaná koncem roku 1943 Rudé armádě byla přidělena dvěma plukům samohybných děl. Pluk číslo 1239 byl přidělen do 16. tankového sboru 2. tankové armády 1. běloruského frontu. V létě 1944 se tento pluk zúčastnil bojů na polském území. 30. července vyrazil z Dębłina na Aleksandrów jako podpora tanků. Společně s 1239. plukem působil i 1441. pluk vyzbrojený děly SU-85. Útok německých bombardérů způsobil u samohybných děl sovětského původu vážné ztráty, zatímco protiletadlové kulomety M2HB ráže 12,7 mm namontované na M10 se úspěšně ubránily a jejich pluk neztratil jediné vozidlo; navíc se jim připisuje i sestřelení jednoho bombardéru. V srpnu tento pluk bojoval v oblasti Varšavy, kde během čtyř dnů vozidla 4. baterie zničila tři tanky a čtyři transportéry.

Druhým z pluků vyzbrojených samohybnými děly M10 měl číslo 1223 a byl přidělen k 29. tankovému sboru 5. gardové tankové armády 3. běloruského frontu. Bojoval na území Běloruska, pobaltských států a Východního Pruska. 1. května 1945 bylo ve stavu pluku ještě 10 vozidel, z nichž však již pouze čtyři byla provozuschopná. Toto vozidlo pravděpodobně nebylo testováno na zkušební střelnici Kubinka, protože ani není vystaveno v jejich sbírkách.

Polské M10

V jednotkách polských ozbrojených sil na západě sloužilo celkem asi 100 stíhačů tanků M10, a to jak v původní americké, tak i v britské verzi. Byly součástí výzbroje tří protitankových dělostřeleckých pluků, z nichž se dva přímo účastnily bojových operací.

První jednotkou, která tato vozidla dostala, byl 1. protitankový dělostřelecký pluk z 1. obrněné divize. Tento pluk vznikl 12. listopadu 1942 na základě protitankového oddílu evakuovaného z Francie.

Převzal typickou britskou strukturu protitankového dělostřeleckého pluku tvořeného dvěma oddíly tažených kanonů a dvěma oddíly samohybných děl. První originální stíhače tanků M10 pluk obdržel koncem podzimu 1943. Na jaře následujícího roku byla část těchto vozidel v rámci přípravy na invazi nahrazena britskou modifikací M10C Achilles. Před odesláním 1. obrněné divize do Francie pluk koncem května a začátkem června s novou technikou intenzivně cvičil. Podle přehledu stavu vozidel se k 1. červnu ve všech oddílech polských ozbrojených sil ve Velké Británii nacházelo 55 stíhačů tanků s oběma typy kanonů. Do akce se 1. protitankový pluk zapojil v srpnu 1944. Baterie tažených děl byly přidělovány jednotkám pěchoty, zatímco baterie samohybných děl byly podle potřeby včleňovány do obrněných pluků. Často tvořily podporu průzkumného 10. pluku jízdních střelců (10 Pułk Strzelców Konnych) vyzbrojeného tanky Cromwell, jejichž kanony ráže 75 mm nestačily na pancíře německých tanků.

Během celé své válečné kampaně trvající od 8. srpna 1944 do 2. května 1945 bojoval 1. protitankový pluk ve Francii, Belgii, Nizozemsku a Německu. Nahlásil zničení 31 tanků a útočných děl, 13 obrněných vozidel, 31 děl a 1 námořního člunu a zabil asi 400 vojáků. Ztráty pluku byly s ohledem na místa a dobu bojů poměrně malé - přišel o 14 stíhačů tanků M10, 13 dělostřeleckých tahačů a 9 obrněných transportérů. Ztráty na lidech činily 66 padlých a 214 zraněných vojáků.

Druhou jednotkou, vyzbrojenou stíhači tanků M10, byl 7. protitankový pluk, který bojoval na italské frontě. Od listopadu 1942 byl formován v Egyptě dle britských tabulek. Svá samohybná děla pluk obdržel v listopadu 1943. Skoro celý rok měl ve výzbroji 24 vozidel M10 s americkými kanony M7. Pluk byl přidělen polskému 2. sboru generála Anderse a aktivně se účastnil bitvy o Monte Cassino. Na italské frontě nejčastěji podporoval činnost tanků 2. obrněné brigády. Koncem roku 1944 byla část původních M10 nahrazena vozidly M10C Achilles. Válečnou kampaň pluk ukončil u Bologni. Během bojů zničil 24 tanků a samohybných děl, devět jiných bojových vozidel a 21 děl a zabil 215 vojáků. Ztratil přitom 36 padlých a 92 raněných. Protože k bojům s německými vozidly docházelo poměrně zřídka, byla někdy děla používána v roli mobilního dělostřelectva. Po válce byl pluk začleněn do nově vytvořené 2. varšavské obrněné divize.

V Itálii bylo po skončení bojů zahájeno formování v pořadí třetí jednotky, a to 2. protitankového pluku, který se měl původně stát součástí 2. varšavské obrněné divize, vznikající od června 1945. Vytváření pluku bylo ukončeno na začátku srpna a nový pluk vyzbrojený americkými a britskými samohybnými děly se v Loretu 15. srpna zúčastnil slavnostní vojenské přehlídky u příležitosti Svátku polského vojáka (Święto Wojska Polskiego).

Několik vozidel M10 se také nacházelo ve Výcvikovém středisku tankových vojsk nebo ve Výcvikovém středisku dělostřelectva. V roce 1946 odevzdaly všechny polské oddíly stíhačů tanků svou výzbroj Britům.

Zdroj:
Amercom SA
internet